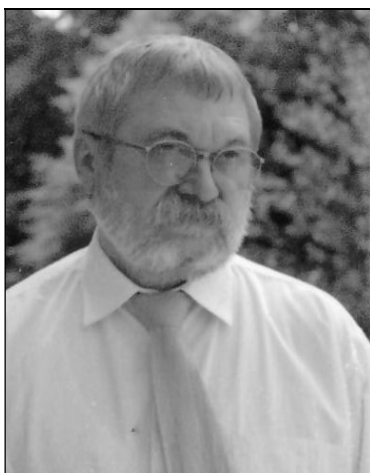

Határban jelent meg 1991-ben. Azóta követem megkülönböztetett figyelemmel Hoppál Mihály összetéveszthetetlen személyét és munkásságát – 1997 óta közvetlen munkatársaként, és máig hatóan az egyik mesteremnek tekintve. Néhány esztendeje pedig immár kutatóintézeti szobatársaként is hallgatva inspiratív gondolatatait, visszaemlékezéseit, adomáit, meglátásait a népi kultúráról, a szájhagyományozott kulturális örökségről, vagy éppen a nagybetűs Életről – nyolcvan év minden tapasztalatát és bölcsességét is beleszóve. Hoppál Mihály fizikumát és intellektuális habitusát tekintve egyaránt kortalan kutató. S kortalan hétköznapi emberként is, habár messzemenően nem hétköznapi jelenség. A „*nagy fehér sámán*”, miként barátai és tanítványai közül többen a háta mögött nevezik. Gyakori mondása a kilencedik ikszbe is átlépve, hogy ha Isten még éltetni akarja, hát ne akadályozzuk ebben az akaratát.

Éltesse hát még sokáig ilyen erőben és alkotókedvben!

MAGYAR ZOLTÁN

Nagy-Pölös Zoltán köszöntése

2022. november 21-én töltötte be 70. életévét Nagy (2017-től hivatalosan: Nagy-Pölös) Zoltán. Született néprajzos-muzeológus. Nem csoda, hiszen ha a szó legszorosabb értelmében nem is múzeumba született, de egész eszmélődésére és végső soron a pályaválasztására hatással volt az a körülmény, hogy édesapja Nagy Gyula (1911–1994) néprajzkutató, az orosházi múzeum legendás vezetője volt. Hívását némi keresgélés után találta meg. A budapesti

Szabó József Geológiai Technikum elvégzése (1971) után előbb 1972 márciusa és 1973 szeptembere között édesapja kezei alatt az orosházi múzeumban dolgozott, majd az ELTE BTK régész szakára iratkozott be. Ez irányú tanulmányait három elvégzett félév után abbahagyta, s 1976 júniusától 1977. január közepéig a Központi Múzeumi Igazgatóságon kiállításrendező technikus volt Bánkúti Albin csapatában. Ezt követően felvételt nyert az ELTE BTK néprajz szakára, ahol 1982-ben kapta meg etnográfus diplomáját. Mivel időközben családot alapított, már a végzése előtt aktív kereső lett. Az 1980. április 1. és 1980. augusztus 31. közötti időszakra a Néprajzi Múzeum szerződött levéltári kutatónak a Benda Gyula-féle hagyatéki leltárak gyűjtését és feldolgozását célul tűző projekt keretében. 1980. szeptember elsején lett a körmenyi múzeum igazgatója. Huszonnyolc évig állt helyt e beosztásban, úgy, hogy ezzel párhuzamosan 1993 novemberétől 1996 október végéig a szombathelyi Savaria Múzeum néprajzi osztályvezetői, illetve 1996 novemberétől 1997 február végéig ugyanott a szolgáltató muzeológiai osztály osztályvezetői és megyei múzeumigazgatóhelyettesi teendőit is ellátta. 2008. májusától öt éven át volt a szombathelyi Savaria Múzeum igazgatója. Ezt követően ugyanott néprajzkutató főmuzeológusként dolgozott 2016. január 26-i nyugdíjba vonulásáig.

Kutatói érdeklődése 1983-ban fordult a kézműves-ipartörténet felé, amikor Szentgotthárdon a Pável Ágoston Múzeumban *A Délnyugat-Dunántúl fazekassága* címmel állandó kiállítást készített. *A magyarországi kádármesterség néprajza* című egyetemi doktori disszertációjához kérdőívet szerkesztett, amelyhez felhasználta az ország 97 kádármesterétől nyert 3000 adatlapot is. Már e munkájában is érvényesült a tudományos feldolgozás általa követett módja: a néprajzi gyűjtéshez alapos levéltári kutatás társul, s az így nyert adatok fényében a múzeumokban őrzött tárgyi anyag kerül az elemzés középpontjába. Egyetemi doktori címét 1986-ban *summa cum laude* minősítéssel nyerte el. Domonkos Ottó felkérésére 1987-ben kapcsolódott be az MTA VEAB Kézműves-ipartörténeti Munkabizottság vezető testületének munkájába. A bizottság felkérésére 1992-ben minta gyanánt elkészítette és kiadta a *Vas megye kézművesipari műhely- és szerszámkataszterét*.

Körmenyi éve alatt sokat foglalkozott e hajdani mezőváros múltjával, különös tekintettel a kézművesiparára. Több évi levéltári bújárkodás és anyakönyvi kutatás eredményeként 2004-ben jelentette meg *Körmeny mezőváros kézművesei a XVII–XIX. században* című vaskos kötetét, amelyben a társadalomtörténeti elemzések mellett az uradalmi központi funkciót betöltő település céhes kézművesiparának név szerinti adattárát is közreadta több időmetszetben.

Nemcsak lokális, hanem kistáji kutatásai is figyelemre méltók. Ilyen például a *Kézművesek a falvak magányában – Céhek, kézműves mesterek a szentgotthárdi, csákányi, körmenyi uradalom falvaiban a 17–19. században* című nagyobb lélegzetű tanulmánya, amely 2016-ban négy részben, a *Vasi Szemle* egymást követő számaiban látott napvilágot, vagy a *Kézművesek év-*

százados jelenléte az Őrségben, a Vendvidéken és a Rába-völgyében című dolgozata, amelyet az Őrségi Nemzeti Parkról szóló kézikönyv második kötetére számára írt.

A kézművességgel kapcsolatos ikonográfiai kérdésekre is kiterjedt a figyelme. A céhjelvényeken megjelenő, s a heraldika szigorú szabályait mellőző virágábrázolások vizsgálata éppúgy foglalkoztatta, mint a *Képes Krónika* honfoglalás jelenetében és a veleméri templom 14. századi freskóin látható dongás edény ábrázolásai, vagy mint a 19. század közepi körmendi agyagpipákon és egy szentesi kádárgyalun feltűnő zsiráfmotívum eredete, vagy a kovács céhjelvényként is gyakori, s a Vas vármegye címerében szereplő patkót harapó strucc motívumának magyarországi elterjedtsége. E momentumok is jelzik, hogy Nagy-Pölös Zoltán a vidéki muzeológusok azon típusához tartozik, akiknek a helyi-regionális kutatásai a „nagy egész” számára is fontos tanulságokkal szolgálnak.

Munkásságának egyik jellemzője az apró részletekre való odafigyelés. E hozzáállásával a 2010-es évek közepén kidolgozta a történeti adatok néprajzi mikrokatatásának a módszertanát, amelyhez jelentős 18–19. századi adat- és példatárakat kellett létrehoznia. Ennek segítségével új szemléletet honosított meg a csoportos forráselemzések terén, amely lehetővé tette a recens néprajzi adatok idő- és térbeli összefüggéseinek pontosítását, s a bennük rejlő társadalomtörténeti folyamatok jobb megértését. E példadó munkáját három részletben a *Savaria Múzeum Évkönyveinek* 2013., 2015. és 2017. évi kötetében adta közre. Az 1786–1846 közötti levéltári forrásokat feltáró, hagyatéki becsük, limitációk nagy tömegét elemző írása, mely 30-féle dongás edényt, kézművesterméket vett számba, azt vizsgálta, mennyire hihetünk az írott forrásoknak. Sokatmondó, hogy e kutatásának összefoglaló, negyedik, záró fejezete a *Tabula Könyvek* 14. – 2018-ban megjelent – kötetében látott napvilágot. Az utóbbi években a figyelme a fazekasság felé fordult. Így szinte magától értetődő, hogy e területen is folytatta néprajzi mikrokatatásait. Így vizsgálta az ólomgelét (ólomoxid) felhasználását 18–20. századi kerámiákon, vagy legutóbb a Velemér-völgyi fazekasság évszázadait a történeti források tükrében. Nem véletlen, hogy az utóbbi tanulmányának a magyar néprajz központi folyóirata, az *Ethnographia* biztosított nyilvánosságot.

Muzeológusként természetesen nyitottnak kellett lennie a kézművesipar-történeten kívül más témák művelésére is, a város kulturális életébe, a helyi társadalom szövetébe beágyazott múzeum szakembereként az éppen aktuális feladatok elvégzésére. Az ilyen nagyobb szabású kapott munkái közé tartozott például a 2007-es Batthyány-émlékévben a kapcsolódó kiállítás, valamint a tudományos konferencia megrendezése. Mivel a Batthyányak többek között Körmendnek is a földesurai voltak, ahogy már korábban, úgy a későbbiek során is többször foglalkozott tudományos és ismeretterjesztő írásaiban e nagy múltú család helyi vonatkozásaival. A körmendi múzeumszervező tevékeny-

sége első két évtizedét a *Múzeum, te mindenem – Hús év szolgálat Körmen- den* című, 2002-ben megjelent könyvében foglalta össze.

A 2000-es évek derekán Majthényi László ösztönzésére a táplálkozás- történet is megjelent a munkásságában. Ezt Majthényival közösen írt könyvek sora jelzi: *Őrségi hagyományos ételek* (2007), *Hagyományos rétesek, béles, gabonca* (2008), *Szigetközi halételek, népi eledelek* (2008), *Hagyományos disznótoros ételek* (2009). A Nagy Zoltán nevéhez fűződő, alapvetően műve- lődéstörténeti fejezetek a néprajzi összefoglalásokat, a *Magyar Néprajzi At- lasz* adatlapjait, a 17–19. századi régi szakácskönyvek adatait, valamint a magyar nyelven megjelent lexikon- és szótárírodalmat is felhasználták. A Majthényi–Nagy szerzőpáros Boda Lászlóval és Taskó Péterrel kiegészülve 2015-ben a *Nagy kolbászkönyv* tette le a gasztronómiai irodalom asztalára, amelyben Nagy Zoltán a Kárpát-medencei kitekintéssel megírt hagyományos disznóölések húsfeldolgozási és füstölési eljárásain kívül a hurkaféleségek, és az újabb, 18. században megjelenő húsos kolbász készítéséről adott számot. A 2019-ben közreadott *Magyar mézkönyv* elkészítésében is közreműködött Ambrus Lajos, Boda László, Bross Péter, Kiss Balázs és Somló Lajos szerző- társaként. Míg e könyvek az igényes ismeretterjesztés jegyében készültek, addig az Őrségi Nemzeti Parkról szóló, 2016-ban megjelent kötetben a népi táplálkozásról írt áttekintése már a szaktudományosság jegyében készült.

Több állandó és nagyobb jelentőségű időszaki kiállítást is rendezett, nemcsak Körmen- den, hanem Vas megye más városaiban, sőt, Szlovéniában is: *Képek Körmend múltjából* (1981), *Cipőtörténeti Gyűjtemény* (Körmend, 1983, felújítva 1989, 2007), *Délnyugat-Dunántúl fazekassága* (Szentgotthárd, 1983, felújítva: 2011), *Eörség* (Őriszentpéter, 1983, felújítva, kibővítve 2004), *Nemzedékek öröksége* (Körmend, 1994, felújítva: 2004, 2007), *Vasvármegye kincsei* (Szombathely, 1996), *Kapornaki tájház* (Kapornak [Szlovénia], 1997), *A Batthyányak évszázadai* (Körmend, Szombathely, 2005), *Céhemlékek Vas megyében – Jeles céhtárgyak és remekművek* (Szombathely, 2008).

Tudományos munkáját, tudományszervező tevékenységét, Körmend vá- rosához való kötődését, megjelent könyveit méltányolták Vas megyében. 1997-ben *nívódíjban* részesült a *Vas megye népművészete* című kötetért a töb- bi szerzővel együtt, 2002-ben *Vas megye Önkormányzata Szolgálatáért Kul- turális Tagozata* elismerést kapott, ugyancsak 2002-ben *dicsérő oklevéllel* jutalmazta Vas megye Közgyűlése Tudományos Tanácsadó Testülete *A du- nántúli cseréppipa készítő műhelyek* című könyvért. 2005-ben *nívódíjat* kapott Vas megye Közgyűlése Tudományos Tanácsadó Testületétől a *Körmend kéz- műves-ipartörténete* című kötetért. 2006-ban *Pável Ágoston-emlékplakettet* kapott, 2007-ben *Pro Urbe* díjat adományozott számára Körmend Város Ön- kormányzata. 2007-ben *nívódíjjal* ismerte el Vas Megye Közgyűlése Tудо- mányos Tanácsadó Testülete a *Batthyányak évszázadai* című tanulmánykötet szerkesztését.

1975-től 2022 novemberéig mintegy 220 kisebb-nagyobb cikke, tanulmánya és kötete látott napvilágot. Számos általa szerkesztett könyv, a Körmenten általa indított *Testis Temporis – Az idő tanúja* c. kiadványsorozat 30 füzete tanúsítja részletekre odafigyelő gondosságát, múltunk, hagyományos kultúránk megismeréséért és megismertetéséért végzett munkásságát.

Kedves Zoli, jó egészséget és még részletproblémák sokaságát kibogozó, hosszú alkotó éveket kívánok!

SZULOVSZKY JÁNOS

Viga Gyula 70 éves

A hetvenéves Viga Gyula köszöntése

Az MTA Miskolci Területi Bizottsága (MAB) Néprajzi és Kulturális Antropológiai Munkabizottsága és a Herman Ottó Múzeum 2022. november 8-án tartott konferenciáján köszöntötte a múzeum egykori munkatársát, a magyar néprajztudomány meghatározó személyiségét.

Viga Gyula 1952. május 14-én született Mátészalkán, és a Kossuth Lajos Tudományegyetemen szerzett történelem–néprajz szakos diplomát 1976-ban. Már egy évvel korábban a miskolci múzeumba került, ahová Szabadsfalvi József igazgató a debreceni iskola kiváló tanítványaiból verbuvált muzeológus